

A Szegedi Ünnepi Hetek pántlikás emblémája az idén utoljára jelent meg

lapunkban. Befejeződött a két hónapos eseménysorozat. Ma már levonják a lebozókat, bontani kezdik a Dóm téri diszlekonsztrukciókat, a szervezők, szakemberek egy része hozzálát a mérlegkészítéshez, a másik része megkezdte a jövő esztendő terveinek ki-munkálását. Tapasztalat, tanulság az idén is akadt bőven. Hasznosítható, to-

rábbgondolásra érdemes si-kernek éppúgy örülhetünk, mint ahogy bosszankodhatunk szervezőtlenség, tévedés, vagy baki miatt. Az időjárás — néhány próbá-tól eltekintve — kedvezett az eseményeknek, szinte kánikulai melegben zajlottak a napfény városának kulturális programjai. Több százezeren szerezhettek ma-radandó élményeket, gyűjt-hettek szép emlékeket.

Háromszázezer néző az ünnepi heteken

Gyorsmérleg — Adatok, észrevételek

Az ünnepi hetek végére szokás szerint elkészül a gyorsmérleg, ahol tények, adatok reprezentálják a város nagy nyári vállalkozását. A művészeti teljesítmények értékelésére ezúttal nem térünk ki Horváth Mihállyal, a fesztivál intézőbizottságának titkárával, a szabadtéri játékok igazgatójával, hanem elsősorban a statisztikát fogtuk val-tatóra.

1. BESZÉLŐ ADATOK. Nagyjából az előzetes elkép-zelések, elvárások szerint alakult az idei program, me-lyet változatlanul nagy, or-szágos érdeklődés övezett, de figyelemmel kísérték kül-földről is. A szabadtéri játékokon a korábbiaktól eltérően csak négy bemutatót tartottak, tizenegy előadás-ban, melyekre 74 ezer 500 néző váltott jegyet. A néző-tér kihasználtsága 85 száza-lékos volt, lényegesen jobb a tavalyinál, s az előadások-ra kivetített átlagos néző-szám is jó felezerrel több. Kedvező fordulat, hogy az érdeklődés egyenletesebben oszlott meg a különböző pro-dukciónak között. A hagyomá-nyok szellemében alakultak a közművelődési és szóra-koztató programok. A mú-zeum állandó kiállításai mel-lé frissen csatlakozott a Kass-gyűjtemény. A tíz idő-szaki kiállítást 60 ezren lát-ták. Legtöbb vendéget a mú-zeum állandó kiállításain re-gisztráltak, a II. táblakép-festészeti biennálén pedig több mint hatezret. A dóm három orgonakoncertjén, a Muzsikáló udvar két esti-én, valamint az Omega együttes új szegedi fellépésén összesen 3 ezer 500-an vettek részt.

A tudományos programok „klasszikusai”, a pedagógiai és a művelődésméleti nyá-ri egyetemek mellé új ren-devényként társult a JATE közművelődési bizottságának rendezésében szervezett mű-vészeti-pszichológiai napok — valamennyinek több mint ezer résztvevője volt. Ugyan-csak sok látogatót vonzott az ifjúsági napok gazdag programsorozata, melyre a vártnál kevesebben érkeztek „szervezett formában”, a há-romnapos, több színhelyű,

nonstop műsorokat, a karne-vállal együtt 43 ezren látták. Immár évtizede nemzetközi jellegű az egvéként húsz-éves múltira visszatekintő szakszervezeti néptáncfesztí-vál, ahol idén tíz nemzet 750 táncosa lépett színpadra, az újszegedi folklórbemuta-tók, a szabadtéri gálaeste-ken, a városban tartott nem-zeti napokon és a szomszéd-os vidékekre tett köruta-kon. A néptáncfesztivállal összefüggő folklórműsorokra 23 ezer néző váltott jegyet. A népszerű algyői búcsúról és a dorozsmai népzenei ta-lálkozóról húszezer érdeklő-dőt jelentettek. A közműve-lődési programok új szín-foltjának ígérkező várudva-ri esteket, sajnos, nem lehe-tett a tervek szerint alakíta-ni, hiszen közbeszólt az idő-járás, több rendezvényt el-mosott. Ami a sportot illeti: a 16 országos, illetve nem-zetközi versenynek 40 ezer nézője akadt. Kivált sokan keresték föl a nemzetközi motorcsónakversenyt és a vitorlázórepülő — nemzeti bajnokságát — de színvona-lasak voltak a labdajátékok különböző kupái is. Ha a tegnapi, ópusztaszeri esemé-nyeket ideszámítjuk, össze-sen 300 ezer nézője volt a Szegedi Ünnepi Hetek ren-dezvényprogramjának, amely adt természetesen nem egyezik az idegenforgalomé-val, hiszen a sok átutazó vendég közül nem lehet tud-ni, ki, hány programon vett részt.

2. NÉHÁNY KÖRÜL-MÉNYRŐL. Az idei szabad-téri játékokra, szokás szer-int, már június elején el-ment a jegyek 90 százaléka, ám az eddigiektől eltérően több egyéni érdeklődő akadt.

A tizennégyből tíz alkalom-mal kitehették a telt ház táblát: a János a vitéz hat, a néptáncgála két előadásá-ra illetve A szarvassá válto-zott fiak mindkét estjére. Az sem lebecsülendő körülmény, hogy Mozart Varázsfuvola-ját kilencezren látták, hi-szen a műfajok iránti érdek-lődést mindig csak önmaga-hoz lehetett mérni, s ez a kulturális misszionnak tekint-hető produkció annyi nézől-vonzott, mely 18-20 közsin-házi előadásnak felel meg. Kényszerűen alakult, hogy a hétvégeken ugyanazokat a produkciókat kellett műsor-ra tűzni, ami hátrányosan befolyásolta a látogatott-ságot. Szeretnénk vissza-térni a régi gyakorlathoz, hogy péntek-sombat-vasár-nap legalább két ajánlat le-gyen, az ideutazók legalább két estét tölthessenek a té-ren. Sem a Varázsfuvolának, sem a János a vitéznek nem volt szerencséje a próbák-kal — még jó, hogy előadá-saikat megtarthatták, az eső-mosta főpróbák azonban kedvezőtlenül hatottak a produkciók színvonalára. A moszkvai VIT-en részt vevő magyar művészek miatt há-rom rendezvényt is egymásra csúszott az időben, az ifjúsági napok, a néptánc-fesztivál, illetve a szabadtéri játékok nyitánya. Kevesebb bemutatót, és szükségszerű-en előadást szerveztek a térre, ám a tapasztalatok azt mutatják, a többnek sem lett volna arányosan na-gyobb nézőtábor. Csúpan futó összehasonlításra: a ta-valyi 18 előadást 85 ezren, az idei tizennégyet 75 ezren tekintették meg. Kimunkálásra váró feladat — s az illetékesek ezen fáradoznak most —, miként alakuljon a szabadtéri műsorszerkezete, játéknaptára a közeli jövő-ben. A művészeti értékelést hamarosan elkészíti a Játékok igazgatósága, s a fesztí-vál intézőbizottsága mellett hivatalos állami és pártfő-rumok vitatják meg.

N. I.

A szarvassá vált fiak

Táncszínházi ősbemutató a Dóm téren

A két szarvas kristályagancsokkal, méltóságos ünnepélyességgel és szertartásos emelkedettséggel segíti át elsőszülött testvérét a fehér szarvasok éteri tisztaságú világába — koronázott mártír királynak. Az anya karjai között már csak a profán Pieta-sors teljesedhet be. Ismét megtörtént hát az átváltozás. Csoda a színpadon és a nézőtérén...

Am a metamorfózis úgy korszerű, hogy nem tagadja meg az öröklött kapott feldolgozásokat, de túllép azokon. Bartók Béla román kolindafeldolgozásában, a Cantata Profanában a kilenc fiút a „szolgalelkűség korából” a zeneköltő „az örök szabadság magányára üzi”; Juhász Ferenc epó-sza a „fényes szelek” idején a szülői ház, a faluközösség, s ezzel a visszatartó múlt magzatburkát törli fel, s küldi fiú-önmagát egy megváltozott társadalom elképzelt ideájá felé, ahol „szarvam minden hegye kettős-talpú vas-villanyoszlop, / szarvam minden ága magasfeszültségű áramvezeték...” Ahogy Bartók és Juhász koruk szorításából sajtolták ki mondan-dójukat, úgy a Novák Ferenc—Markó Iván alkotópáros is a jelen státuszából szenvedni meg a szükséges átváltozást. Fel-fogásukban a szarvassá vált fiak táncban elmondott történetének több dimenziója lehetséges.

Az értelmezési síkok közül autentikus-nak tűnnek az alábbi fogások: az egyes ember belső küzdelme önmaga megvalósításáért; egy zárt közösség erőfeszítései fennmaradásáért; egy társadalom félmúlt-jának önvizsgálatra való vállalkozása; de rekonstruálható ideológiák küzdelmeként is. Az alkotók avatott módon vezetik a nézőt a katarzis magasztos élményéig, ab-ba az állapotba, melybe csak a jelenlevő érzelem, esztétikum, világszemlélet magas művészi megfogalmazása esetén jutha-tunk.

A szarvassá vált fiak táncra és zenére fogalmazott drámáját nehéz szavakra le-fordítani. Annyi azonban bizonyos, hogy a nemzedékváltás, generációs elszakadás kinyitójáról éppúgy szól, mint az ősi fészek megtartó erejéről, a zártlancú közösségek életalkotta törvényeiről, a megosztoso-dott eszméknek való nekifeszülésről, az avitt, dogmákká merevült eszmék utóvé-dőharcáról, az elgépiesedő munka antihu-mánus voltáról, az őszinte emberi kapcsolo-k kiüresedésének veszélyeiről, az éti-ka perzsavásáráról, a hatalom elősköddő-ről, a demagógiai metéltyéről, a tisztaság forradalmi vágyáról és a vakító fénycsó-vák agressziójáról.

Gombár Judit végtelenségig lecsupaszított, minden ízében kifejező és funkcionáló diszkrétnek kulcsmotívuma a kapu. A titkok kapuja, mely remények-vágyak-hitek s egyszersmind a bezártság-rabság-kiúttal-lanság Janus-arcú szimbóluma. Új minő-ség jelképe, az átváltozás, a metamorfózis küszöbe, melynek átlépése a vágyakat ta-pasztalatá köznapiasítja, s dezilluzionál-ja reményeinket. S ez a kapu vezet el az első rész faluközösségből a második Vá-rósába, ez választja el, illetve köti össze Novák Ferenc folklórból építkező drama-tikus játékát Markó Iván komplex tánc-színházával. Különös, hogy az egymástól függetlenül született zenei részek és ko-reográfiai milyen szerves egységgé áll-tak össze. Ellentétüket, konszonzanciává ol-dódó disszonanciájukat az alkotók szelle-miségének, szigorúan kontrollált világ-szemléletének, sugárzó tehetségének kötő-nyaga tartja egybe. Rossa László népzé-nek ősi rétegeiből hívja elő szerenés programzenéjének alapjait, s azokat a fel-dolgozás különféle szintjein szólaltatja meg. Van úgy, hogy eredeti módon szólal meg egy-egy dallam, máskor elindít egy régi futamot, s azt gondolja tovább, ismét máskor teljesen autentikus muzsikát kom-ponál. S ebben a zenei szövetben kristály-fisztán hangzik föl az elvágyódás hívó széki furulyadallama. Novák táncterveiben minden eddigi erőnye benne sűrűsöd-ik. A hűség és alázat egykori paraszt-táncainkhoz, a táncházak szokásvilágához. De ezek pusztá kopírozása nem elégíti ki, hiszen ő izzig-vérig színházi ember, akinek nem táncok egymásutániságát kell ki-je-lőlnie, hanem színházat, élő-eleven, dra-maturgiai kidolgozott előadást kell ko-reografálni. Ehhez nagyszerűen találta meg a három fiú ellenpontjaiban az Anya, a legkisebbik fiú és a menyasszo-nyok alakjait. Alapvetően lírai fogvatá-tású táncban elsősorban a szülőház zárt közösségének emberi kapcsolatai izgatják, annak is érzelmi oldala. A három fiú egy típus három arcát tartja felénk, viszonyuk anyjakkal, kisöccsükkel, menyasszonyaik-kal, fiúpajtásaikkal mindig pozitív ér-zelmi értékek hordozója. Ebben a részben a három fiú — Szögi Csaba, Román Sán-dor, Szilvási Károly — a mesebeli hár-mak tisztaságát, organikus egységétartozá-sát, a hívó vágyak őszinte erejét táncolják

el tökéletes harmóniában, nemes egysze-rűséggel, anyanyelvi fokon, eszköztelenül, gyönyörűen. A gyermeke elvesztésére szü-le-tett anya új felfogású szerepében Ger-derits Irén tartózkodóan, izlésesen, átél-t hitelességgel, ihletetten és kifejező tánc-technikával ragad magával, különösen a reményvesztettség szólója lenyűgöző.

A város című második rész zeneszerző-je, Szabados György szuverén, semmihez nem hasonlítható, brutális effektusokban, sokkoló elektronikus részletekben, vala-mint steril, éteri fejezetekben gazdag ze-nével kínál alapot Markó Ivánnak, aki újabb lépést tett a totális táncszínház megvalósítása felé. Ez a fajta balett nem-igen hasonlítható semmilyen más tánc-fogalmazványhoz. Bár mindezeknek — klasszikus balett, folklórkincs, pantomim, desszbalett — erőnye és tanulsága benne pulzál. A táncoló emberektől teljes oda-adást, tökéletes technikát, testük fölötti totális biztonságot és kifejezési gazdagsá-got feltételez. Mert itt nem elég eltáncol-ni — akár tökéletesre csiszolt technikával — a koreográfiát, ez a fajta táncszínház alkotó együttműködést, teljes szellemi és fizikai odaadást kíván. Markó ötletei ki-fogyhatatlanok, stilizációi precízek, egy-értelműek és szellemesek, a táncokon át-süt érzékeny emberség, áttikk személyi-ségének vonzása és kisugárzó ereje, mun-kájában bátor magabiztossággal alapvető identitásproblémáinkról szól.

Mig az első rész alapvetően érzelmi fo-gantatású, addig Markó produkciója filo-zófia. Az érzelmi értékesítés, a gondolati síkra terelődés, a társadalmi-emberi analízis, az önmagunk és tetteink szám-bavételének megtisztító próbáját sugalló attitűd már nem az egymáshoz való vi-szonyok vizsgálatában merül ki (hiszen a három fiú külön-külön járva útját vivja meg csatáját, s bukik el), hanem szerepét és funkcióját az alkotók önvizsgálatra készítő világlátása veszi át. A lehetséges hármasút — az idegen nagyváros zavaró-sa, értéktelenség, dzsungele, fizikai retten-te és érzelmi piaca, szellemi terrorja — mind zsákutca. A pusztulás mégsem pesszimizmus — hiszen aki ilyen pon-ton szamba tudja venni mindazt, ami em-berségünknek és erre épülő társadal-munknak veszélyforrása, az hisz a válto-zásban, a megtisztulásban, a hit és akarat erejében, a tehetség és ész új minőségű győzelmében. Ebből az aspektusból szem-lélve teljesen világos, miért kénytelenek elszakadni, individuumokká válni a fiúk, sorsuk és egyéni tragédiájuk miként pél-dázza félmúltunk figyelmeztető tévedé-seit. Az elsőszülött fiút (a megbetegedett, ám a második előadásra fölyógyult és nagyszerű kvalitásokat megcsillantó Dem-csák Ottó helyett) a premieren Markó Iván táncolta varázslatosan, mágikus sze-mélyiségével és egyedülálló tehetségével hitelt adva minden gesztusnak, mozdulat-nak, pillanatnak. A típusalkotás helyébe egyediesítő vonásokkal, a szakmai tudás legmagasabb fokán, szuggesztíven és átlé-nyegülve táncolta a másik két fiú szere-pét Kiss János és Zádoróczy László. A Lányt alakító Ladányi Andrea és a De-magóg karakter szerepében Szűcs Elemér rendkívüli stílusérzékkel és átértékelé-séggel erősítette a kompozíció kohézióját. Az együttes munka mindkét részben pél-damutatóan fegyelmezett, roppant gondo-san kimunkált és nagyszerűen felépített.

A két rész nem gondosra csiszolt illesztési pontokon találkozik. A kapcsolódások sebhelyek, forradáspontok, hegesedések. A pártás menyasszonyok táncára a „Rákóczi téri” táncparafrázis jobb sorsra érdemes, őszintés, de remegve reménykedő lánya válaszol; az első rész szilaj botostáncának pandanja a második rész forradalmi ké-pe. A szülőház befejező freskójának pa-rasztnadonájára pedig a zárókép profán Pietája rimel.

A Szegedi Szabadtéri Játékok történe-tének ritka szép eseménye, meghatározó állomása volt A szarvassá vált fiak be-mutatója. Reméljük, a jövő szezonban azok is láthatják, akik a mostani két elő-adásról lemaradtak. A mű azt is bizo-nyította, hogy a közönség nem mindig az olosz szórakozásra vágyik. Minden olyan művészi élményre fogékony, amihez köze van, vagy köze lehet. Pedig ez a táncdrá-ma nem könnyen adja meg magát. Nem öncélú zene, nem önmagáért való tánc. Minden motívumnak jelentése van, min-den mozdulat üzenethordozó, amit ma-gunkban le kell fordítani. Novák Ferenc és Markó Iván népit modernnel ötvöző táncművészet a nemzet sorsáról szól, a mi nyelvünkön, ennek a népnek. Ezért született meg a katarzis, a gondolati és érzelmi azonosulás, mely többünket megrázott, megkönnyeztetett. Ez a leg-több, amit színház ma tehet: beavat, tár-sul, hív és fogad, felel, megtisztít.

Tandi Lajos

Nagy László felvétele

A szarvassá vált fiak záróképe, középen Markó Iván